

конференцій. Діють центри, де розробляють питання термінології та видають термінологічні словники. Проте необхідно продовжувати досліджувати особливості вживання, способи створення правничих термінів, важливо забезпечити потребу в якісних україномовних довідниках, тлумачних словниках з юриспруденції тощо.

Використана література:

1. Артикуца Н. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології / Наталія Артикуца // Право Україна. – 1998. - № 4. – С. 56 – 57.
2. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах, 42000 слів. – К.: Аконіт. – 1999.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ

Чернадчук В.Д., доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін та банківського права
державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи НБУ»

Визначення поняття неплатоспроможності міститься у різних галузях законодавства. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] неплатоспроможність – це неспроможність боржника. Відповідно до п. 1.20 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів» [2] неплатоспроможність - це нездатність учасника платіжної системи в строк, встановлений договором або визначений законодавством України, в повному обсязі виконати свої зобов'язання щодо переказу коштів. У попередній редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність» [3] містилося визначення поняття неплатоспроможності банку як неспроможності банку своєчасно та в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів або зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше однієї третини мінімального розміру регулятивного капіталу банку (це визначення було виключено на підстав Закону № 4452-VI від 23.02.2012 р.). Пунктом 8 ст. 2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [4] надано визначення поняття неплатоспроможного банку як банку щодо якого Національний банк України прийняв рішення про віднесення до категорії неплатоспроможних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Аналізуючи наведені визначення ми бачимо, що в якості родової ознаки законодавець використовує терміни неспроможність або нездатність. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови нездатність визначається як абстрактний іменник до нездатний, тобто «який не має якостей, властивостей, необхідних для чого-небудь, неспроможний робити щось і т. ін.. Який не годиться для чого-небудь, не відповідає певним вимогам, непридатний». [5, с. 611].

Натомість, неспроможність – це «абстрактний іменник до неспроможний. Засвідчена судом абсолютна нездатність особи погасити свої боргові зобов'язання.» Неспроможний – це «який не може зробити що-небудь, безсиллий у чомусь. ... Який не має потрібних властивостей, якостей і т. ін.» [5, с. 617].

Порівнюючи вищенаведені законодавчі визначення з урахуванням лінгвістичного значення термінів неспроможності та нездатності, стосовно банків потрібно визнати критерієм саме неспроможність, під якою слід розуміти нездатність (неможливість) банку своєчасно та в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів або зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше однієї третини мінімального розміру регулятивного капіталу банку. У цьому визначенні акцентується увага на причинно-наслідковому зв'язку: причина – зменшення розміру капіталу або відсутність чи недостатність коштів, наслідок – нездатність банку виконати свої зобов'язання, а підстави віднесення банку до категорії неплатоспроможних визначені ч. 1 ст. 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Першою підставою встановлено неприведення банком своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його проблемним. Проблемним банком, відповідно до п. 12 ст. 2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», є банк, щодо якого Національним банком України прийнято рішення про віднесення до категорії проблемних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» і нормативно-правовими актами Національного банку України. Таке визначення певною мірою є відсилним до ст. 75 цього закону, де сформульовані критерії та порядок віднесення такого банку до проблемних.

Друга підстава – зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України. Регулятивний капітал (власні кошти) складається з основного та додаткового капіталу, зваженого на ризики, що визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України. Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банку, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банк бере на себе у процесі здійснення банківської діяльності та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільності банку. Складовими частинами регулятивного капіталу є основний та додатковий капітал. Основний капітал є незмінним, він не підлягає передаванню чи перерозподілу й повинен покривати збитки та включає сплачений і зареєстрований статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів. Розкриті резерви включають й інші фонди такої самої якості, які повинні відповідати таким критеріям: відрахування до фондів мають здійснюватися з прибутку після оподаткування або з прибутку до оподаткування, скоригованого на всі потенційні податкові зобов'язання; фонди і рух коштів до них

та з них повинні окремо розкриватись в опублікованих звітах банку; фонди повинні бути в розпорядженні банку для покриття збитків з метою необмеженого і негайного використання в разі появи збитків; збитки не можуть безпосередньо покриватися з фондів, а повинні проводитися через рахунок прибутків і збитків. Додатковий капітал може включати: нерозкриті резерви (крім того факту, що такі резерви не відображаються в опублікованому балансі банку, вони повинні мати такі самі якість і природу, як і розкритий капітальний резерв); резерви переоцінки (основні засоби та нереалізована вартість прихованих резервів переоцінки в результаті довгострокового перебування у власності цінних паперів, відображених у балансі за історичною вартістю їх придбання); гібридні (борг/капітал) капітальні інструменти, субординований борг. Національний банк України має право визначати своєю постановою інші складові додаткового капіталу, який не може бути більш як 100 відсотків основного капіталу, а також умови та порядок його формування.

Третьою підставою встановлено невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10 і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами. Відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» вкладником банку визнається «фізична особа (крім фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності), яка уклала або на користь якої укладено договір банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або є власником іменного депозитного сертифікату». Такий підхід законодавця дозволяє виокремити три групи вкладників. До першої групи належать особи, які уклали або на користь яких укладено договір банківського вкладу (депозиту). Банк має на меті залучення коштів вкладника з тим, щоб на власний ризик, від власного імені розмістити їх, отримати прибуток та виплатити вкладникові таку ж саму суму отриманих від нього коштів та сплатити на цю суму проценти. Водночас у банку виникає зобов'язання щодо повернення вкладнику такої ж суми коштів та нарахованих на цю суму процентів або доходу в іншій формі на умовах та в порядку, встановленому договором. Тому, саме ризиковість залучення та розміщення депозитних коштів з наступним їх поверненням і зумовлює ймовірність виникнення ознак неплатоспроможності. Як правильно звертається увага в юридичній літературі, «складність депозитних відносин полягає в тому, що кошти, які обертаються при здійсненні відповідних операцій, є активом банку, якого він набув з моменту їх зарахування на депозитний рахунок вкладника, і саме з цього моменту у вкладника виникає право вимоги до банку». Це право може бути реалізоване вкладником незалежно від того, використовувалися ці кошти у відповідних операціях чи ні. Виокремлюючи головні ознаки, що характеризують договір банківського вкладу, науковці слушно акцентують увагу на такій ознаці: «з метою мінімізації ризику неповернення вкладу, фізичній особі відповідно до закону гарантується виплата певної компенсаційної грошової суми, що є чинником, який впливає на формування умов договору щодо відповідальності».

Четвертою підставою віднесення банку до категорії неплатоспроможних є одноразове грубе або систематичне порушення банком законодавства у сфері готівкового обігу, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Отже, при визначенні стану неплатоспроможності банку потрібно враховувати такі ознаки неплатоспроможності банку, як неспроможність та невідповідність.. Неспроможністю – це нездатність (неможливість) банку своєчасно та в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів. Невідповідність – це зменшення розміру регулятивного капіталу банку або економічних нормативів порівняно із встановленими банківським законодавством або нормативно-правовими актами Національного банку України, наслідком чого може бути загроза платоспроможності банку. Виділені ознаки неплатоспроможності банку дозволяють запропонувати визначення поняття неплатоспроможності банку як нездатності (неможливості) банку своєчасно та в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів, зменшення розміру регулятивного капіталу банку або економічних нормативів порівняно із встановленими банківським законодавством або нормативно-правовими актами Національного банку України.

Використана література:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2346-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
4. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЯКОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗГЛЯДУ ТА ПРИЙНЯТТЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Чернадчук О.В. кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри судочинства
та міжнародного права
Сумського державного університету

В контексті проведення в Україні реформ в напрямку децентралізації влади та розширення прав місцевого самоврядування, в тому числі надання останнім більшої бюджетної самодостатності, актуальним видається питання якості правового регулювання процедури розгляду та прийняття місцевих бюджетів. В цілому бюджетний процес в Україні врегульований процесуальними бюджетно-правовими нормами, що містяться в положеннях діючого бюджетного законодавства.